

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

การส่งเสริม การผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ ในพื้นที่จังหวัดแพร่

Extension, Production and Sustainable Development Production of Natural Hom in Phare Province

เฉลิมศรี ถิ่นจันทร์ (Chalerm Sri Thinjun)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)²สินีนุช ครุฑเมือง แสนเสริม (Sineenuch Khrutmuang Sanserm)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ภูมิปัญญา การผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติของผู้ปลูก ผู้ผลิต หัตถกรรม ผู้ย้อมและผู้ทอผ้าย้อมหัตถกรรมชาติ (2) แหล่งความรู้ในการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ (3) ปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการ ในการส่งเสริมการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ (4) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค แนวทางการพัฒนาการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ ประชากรคือผู้ปลูกหัตถกรรม ผู้ทำหัตถกรรม ผู้ย้อม ผู้ทอ ผู้แปรรูป และผู้ซื้อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ ในจังหวัดแพร่ ในการสัมภาษณ์ทำการคัดเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ ผู้ที่ดำเนินกิจกรรมและทำกิจการร้านค้ามาอย่างต่อเนื่อง ผู้นำที่มีบทบาทในการพัฒนาหัตถกรรมชาติ ตามวัตถุประสงค์ และแหล่งผลิตหัตถกรรมชาติที่สำคัญในจังหวัดแพร่ คืออำเภอเมืองแพร่ ดังนี้ 1) เกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกและผู้ผลิตหัตถกรรม เปียก จำนวน 5 คน 2) ผู้ย้อมและผู้ทอผ้าย้อมหัตถกรรม จำนวน 8 คน 3) ผู้แปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ จำนวน 6 คน 4) ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ จำนวน 5 คน 5) จัดสนทนากลุ่มตามประเด็นสนทนากลุ่มที่กำหนดเพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ ข้อมูล โดยคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาหัตถกรรมชาติตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ คือ ผู้ปลูก ผู้ผลิตหัตถกรรม เปียก ผู้ย้อมหัตถกรรม ผู้ทอผ้าย้อมหัตถกรรม ผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์จากหัตถกรรม ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ และผู้ซื้อผลิตภัณฑ์ หัตถกรรมชาติ จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น 31 คน ผลการวิจัย พบว่า 1) ภูมิปัญญาการปลูกหัตถกรรมสามารถปลูกในสภาพป่าธรรมชาติ และโรงเรือนพรางแสง ภูมิปัญญาการผลิตหัตถกรรม เปียก โดยการหมักใบหัตถกรรมตามขั้นตอน จนเหลือเป็นก้อนหัตถกรรมในการนำไปก่อ หม้อย้อมผ้า ภูมิปัญญาการก่อหม้อย้อมหัตถกรรม มักเป็นสูตรเฉพาะของผู้ผลิตแต่ละราย ภูมิปัญญาการทอผ้าย้อมหัตถกรรม การทอผืนลาย ยังเป็นสืบทอด 2) แหล่งความรู้ การปลูกและผู้ผลิตหัตถกรรม เปียก การรับรู้ระดับมากที่สุดจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การย้อมและผู้ทอ ผ้าย้อมหัตถกรรม รับรู้มากที่สุดจากผู้รู้ ปราชญ์ในชุมชน การแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ รับรู้มากที่สุดจาก สื่อออนไลน์ และเกษตรกรผู้นำ การซื้อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ รับรู้มากที่สุดจาก เพื่อน และสื่อออนไลน์ 3) ปัญหาการปลูกและผู้ผลิตหัตถกรรม เปียก คือ ผลผลิตไม่เพียงพอ การย้อมและผู้ทอผ้าย้อมหัตถกรรมชาติ คือ ขาดคนสืบทอดภูมิปัญญา การแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ คือ ขาดแคลนช่างฝีมือ ความต้องการส่งเสริม ควรมีการวิจัยเรื่องการทำให้สืบทอดนานในการย้อม และการพัฒนาเรื่องเทคนิคในการ ทอ 4) การวิเคราะห์ SWOT จุดแข็ง หัตถกรรมเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จุดอ่อน หัตถกรรมมีข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์ด้านพื้นที่ปลูก โอกาส สามารถพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลากหลาย อุปสรรค มีพื้นที่ที่สามารถให้สืบทอดหัตถกรรมได้ แนวทางการพัฒนา คือ ควรมี การส่งเสริมการผลิตหัตถกรรมชาติตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ และรณรงค์สร้างจิตสำนึก ในการสืบสานภูมิปัญญาของหัตถ กรรมชาติ สร้างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องหัตถกรรม บรรจุลงไปในระบบการศึกษาของโรงเรียนในจังหวัดแพร่

คำสำคัญ หัตถกรรม หัตถกรรมชาติ ภูมิปัญญา การผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช benbyby@hotmail.com

² รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช bumpen.keo@stou.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sineenuch.san@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) wisdom, identity, production, and product development for natural hom of hom farmers and producers of wet hom, dyers and natural hom dyed weavers (2) source of knowledge in production and natural hom product development (3) problems, suggestions, and needs for extension in production and product development of natural hom (4) strengths, weaknesses, opportunities, threats, and approaches in developing the production process and products of natural hom. Population is hom farmers, wet hom producers, dyers, weavers, product processors, and customers of natural hom products in Phare province. In conducting the interview, purposive sampling were used to select the informants as objectives and the main production source in Phrae Province is Mueang Phrae district as per the following 1) 5 hom farmers and wet hom producers 2) 8 hom dyers and weavers 3) 6 product processors and distributors of products 4) 5 customers of natural hom products 5) conducting focus group among 7 of the farmers, wet hom producers, hom dyers, dyed hom weavers, hom product processors, hom product distributors, natural hom distributors, and customers who bought natural hom products with the total number of 31 informants. The results of the research showed that 1) according to wisdom in hom production, it can be grown in the natural forest and the shade house. The reproduction method would be stem cutting. It needed care and constant watering. Hom can be harvested approximately 4 times per year. For the production of wet hom, it can be done by fermenting hom's leaves for 24-48 hours, separating residues out and then adding agricultural lime into the mix while shaking the hom up and down. Afterwards, rest until precipitated and filtered until only wet hom lump left. The pot setting for the hom dyeing process is uniquely different from each producer. Hom weaving finished fabric is a combination between traditional non-patterned fabrics and newly designed patterns. 2) Source of knowledge regarding growing and producing wet hom. The perception level was at the highest from agricultural extension officer, government officer and field trip. Regarding the source of knowledge about dyeing and weaving of hom, the highest knowledge perception level was from gurus, community wisdom, ancestors, and online media. For the source of knowledge in product processing and distribution of natural hom, the highest perception level was from online media and agricultural leaders. Second to that was from gurus, and local philosophers. In regards to the source of knowledge of natural hom product consumption, the highest perception level was from friends, online media, and other journals and publications. 3) Problems regarding growing and producing wet hom were the leading system and insufficient productivity. In terms of the dyeing and weaving natural hom, the problem was about a lack of wisdom transfer legacy. Problems regarding the processing and distributing of products were production timeline and lack of skilled crafters. The needs for production extension involved the need for tools to measure humidity of hom tree for a suitable watering quantity. For the production of wet hom, there should be an emphasis on developing the quality of wet hom production. In regards to hom dyeing, there needs to be more research on how to keep long-lasting colors and for hom weaving, there should be more development in weaving techniques and new pattern creation. 4) The analysis of strengths. Hom is an eco-friendly product. The weakness would be the geographical limitation in terms of the planting area. Regarding opportunity, hom production can further develop into a wide range of products. The threat would be that there can be plant like indigo, which is cheaper and easier to grow, that can substitute hom. Development guideline included promoting and supporting natural hom production from upstream to downstream and campaigning on the consciousness to value and adopt local wisdom of natural hom, to create local curriculum about hom and put it into the educational system of schools in Phrae province.

Keywords: Hom, Mauhom, Natural hom, Wisdom, Production and sustainable development production of natural hom

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บทนำ

ห้อม หรือ อ่อม เป็นพืชล้มลุกอายุหลายปี มีชื่อพฤกษศาสตร์ว่า *Strobilanthes cusia* (Nees) Kuntze. เป็นสมาชิกวงศ์ดอียด (Acanthaceae) วงศ์ย่อย Ruellioideae ห้อมเป็นไม้ล้มลุก มีลักษณะเป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นสูงประมาณ 50-100 เซนติเมตร เจริญเติบโตในพื้นที่ที่มีอากาศเย็น มีความชื้นสูง ไกลแหล่งน้ำ ห้อมนอกจากจะใช้ย้อมผ้าแล้ว ชาวล้านนายังใช้เป็นยาพื้นบ้าน ชาวบ้านจะใช้ใบต้มน้ำดื่มแก้ท้องเสีย แก้ปวดศีรษะเนื่องจากหวัด และยังบรรเทาอาการเจ็บคอ หลอดลมอักเสบ ต่อมทอนซิลอักเสบ เป็นสมุนไพรบำรุงกำลัง รักษาแผลสด ห้ามเลือด และแก้ท้องเสีย (นุชนาฏ ชาวปายนา และจอมขวัญ เวียงเงิน, 2560)

ผ้าหม้อห้อม เป็นเอกลักษณ์ประจำจังหวัดแพร่ที่สำคัญ ดังจะเห็นได้จากคำขวัญของจังหวัดแพร่ที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า หม้อห้อม ในปัจจุบันสิ่งทอย้อมสีด้วยธรรมชาติกำลังจะสูญหายไป เนื่องจากเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว เช่น การใช้สีเคมีในการย้อม รวมถึงการย้อมผ้าในโรงงานอุตสาหกรรมได้แพร่หลายมาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 1990 ซึ่งเป็นแหล่งจำหน่ายผ้าหม้อห้อม ที่ย้อมสีจากต้นห้อมของจังหวัดแพร่ ดังนั้นจุดเด่นของผ้าหม้อห้อม จึงอยู่ที่ภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เป็นงาน Hand made และเป็นผลิตภัณฑ์ที่สื่อถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพราะใช้วัสดุจากสีห้อมธรรมชาติเป็นหลัก ต้นห้อมเป็นพืชที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการย้อมผ้า ในปัจจุบันต้นห้อมเหลืออยู่น้อยลงเรื่อยๆ จนเกือบสูญพันธุ์ เนื่องจากเกษตรกรเก็บจากแหล่งธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ แต่ปลูกขึ้นมาใหม่เพื่อทดแทนน้อย ประกอบกับเกิดภาวะน้ำป่าไหลหลาก ทำให้ต้นห้อมถูกพัดพาสูญหายไปจากแหล่งเดิม ต้นที่เหลือน้อยก็เจริญเติบโตไม่ทันกับความต้องการของผู้ผลิตผ้าหม้อห้อม ซึ่งได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง (ประนอม ใจอ้าย, 2561) ส่วนของต้นห้อมที่นำมาใช้ประโยชน์ในการย้อมผ้าได้แก่ ส่วนใบ และยอด โดยการนำใบและยอด ของผลผลิตห้อมสด ไปหมักตามขั้นตอนของการทำหม้อเปียก จะได้เนื้อหม้อเปียก เพื่อนำไปใช้ในการก่อกหม้อย้อมผ้า และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ปัจจุบันผลผลิตห้อมสด ราคาจำหน่ายกิโลกรัมละ 15-20 บาท ห้อมสด 5 กิโลกรัม ใช้ผลิตเป็นเนื้อหม้อเปียกได้ 1 กิโลกรัมหรือสัดส่วน 5 : 1 โดยน้ำหนัก ราคาจำหน่ายเนื้อหม้อเปียกปัจจุบันกิโลกรัมละ 250-300 บาท

ในแต่ละปีผู้ประกอบการต้องการห้อมสด 146-219 ตัน มูลค่า 1.46-2.19 ล้านบาท และเนื้อหม้อ 29.2-36.5 ตัน มูลค่า 2.92-3.65 ล้านบาท ทำให้มีกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผ้าหม้อห้อมสนใจที่จะปลูกห้อมในพื้นที่การเกษตร เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตผ้าหม้อห้อม แต่ยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ขาดพันธุ์และเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่จังหวัดแพร่ นอกจากนี้ยังต้องมีเครื่องมือทุนแรง เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานและลดต้นทุนการผลิต (สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1, 2559)

ในปัจจุบันภูมิปัญญาการผลิตห้อมธรรมชาติกำลังจะสูญหายไป ทั้งในด้านการปลูก การผลิตหม้อเปียก การย้อมและทอผ้าหม้อห้อมธรรมชาติ เนื่องจากเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว เช่น การใช้สีเคมีในการย้อม (ประนอม ใจอ้าย, 2561) การผลิตห้อมยังประสบกับปัญหาหลายอย่าง เช่น มีข้อจำกัดด้านพื้นที่ปลูก วัตถุดิบต้นห้อมไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ผลิต การผลิตหม้อเปียก การย้อมและทอผ้าหม้อห้อมธรรมชาติ กระบวนการผลิตห้อมให้ได้คุณภาพ และการสร้างการรับรู้เรื่องห้อมธรรมชาติยังน้อย เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตห้อมธรรมชาติ จากปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษา การส่งเสริม การผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ห้อมธรรมชาติ ในพื้นที่จังหวัดแพร่ เพื่อเป็นองค์ความรู้ในการถ่ายทอด ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพทางการเกษตรต่อไป

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญา การผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติของผู้ปลูก ผู้ผลิตหัตถมเปี้ยก ผู้ย้อมและผู้ทอผ้าย้อมหัตถมธรรมชาติ
2. เพื่อศึกษาแหล่งความรู้ในการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติของผู้ผลิตหัตถมธรรมชาติ
2. เพื่อศึกษาปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการ ในการส่งเสริมการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถมธรรมชาติของผู้ผลิตหัตถมธรรมชาติ
4. เพื่อศึกษา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค แนวทางการพัฒนาการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถมชาติของผู้ผลิตหัตถมธรรมชาติ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรประกอบด้วยผู้ปลูกหัตถม ผู้ทำหัตถมเปี้ยก ผู้ย้อม ผู้ทอ ผู้แปรรูปและจำหน่าย และผู้ซื้อผลิตภัณฑ์หัตถมธรรมชาติ ในจังหวัดแพร่ และทำการคัดเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นผู้รู้ ผู้มีประสบการณ์ ผู้ที่ดำเนิน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

กิจกรรมและทำกิจการร้านค้ามาอย่างต่อเนื่อง ผู้นำที่มีบทบาทในการพัฒนาหอมธรรมชาติ ตามวัตถุประสงค์และแหล่งผลิตหอมธรรมชาติที่สำคัญในจังหวัดแพร่ คืออำเภอเมืองแพร่ ดังนี้ 1) เกษตรกรกลุ่มผู้ปลูกและผลิตหอมเปียก จำนวน 5 คน 2) ผู้ย้อมและทอผ้าย้อมหอม จำนวน 8 คน 3) ผู้แปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ จำนวน 6 คน 4) ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์หอม จำนวน 5 คน 5) จัดสนทนากลุ่มตามประเด็นสนทนากลุ่มที่กำหนดเพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล โดยคัดเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาหอมธรรมชาติตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ คือ ผู้ปลูก ผู้ผลิตหอมเปียก ผู้ย้อมหอม ผู้ทอผ้าย้อมหอม ผู้แปรรูปผลิตภัณฑ์จากหอม ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์หอมธรรมชาติ และผู้ซื้อผลิตภัณฑ์หอมธรรมชาติ จำนวน 7 คน รวมทั้งสิ้น 31 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยเครื่องมือ 5 ชุด แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ปลูกหอมและผลิตหอมเปียก ผู้ย้อมและทอหอม ผู้แปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์หอมธรรมชาติ ผู้ซื้อผลิตภัณฑ์หอมธรรมชาติ และประเด็นสนทนากลุ่มย่อยเก็บรวบรวมข้อมูล ค้นคว้าและศึกษางานวิจัยเอกสารวิชาการ การสำรวจสภาพพื้นที่จริง สัมภาษณ์เชิงลึก สนทนากลุ่ม การสังเกต และการจดบันทึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้ค่าความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกต สัมภาษณ์และจากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) แล้วสรุปแนวความคิดที่สำคัญของแต่ละประเด็นรวบรวมเป็นองค์ความรู้ของกลุ่มผู้ผลิตหอม โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

สรุปการวิจัย การส่งเสริม การผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หอมธรรมชาติ ในพื้นที่จังหวัดแพร่ ได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาการผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หอม

1) การปลูกหอม

การปลูกหอมสามารถปลูกได้ตลอดทั้งปี ทั้งในสภาพป่าธรรมชาติ และโรงเรือนพรางแสง ควรเลือกสภาพพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ได้แก่ พื้นที่ที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ มีความชุ่มชื้น ไม่มีน้ำท่วมขัง บริเวณลำธาร บริเวณหุบเขา ใต้ร่มไม้ที่มีแสงรำไร และปลูกในช่วงฤดูฝนต้นหอมจะสามารถเจริญเติบโตได้เร็ว ไม่เสี่ยงต่อการแล้งน้ำ การปลูกอาจมีการรองก้นหลุมด้วยปุ๋ยอินทรีย์จากนั้นนำต้นกล้าที่เพาะไว้ลงปลูก หรือถ้าเป็นช่วงฤดูฝนที่มีน้ำเพียงพอต่อการเจริญเติบโต การปลูกในสภาพป่าธรรมชาติที่มีพื้นที่อยู่ใต้ร่มไม้ หรือปลูกแซมพืชอื่น เป็นการปลูกตามธรรมชาติของป่าที่มีต้นไม้เล็กใหญ่จะอาศัยเกื้อกูลกัน ใบไม้จากต้นไม้ใหญ่จะเป็นปุ๋ยและแหล่งแร่ธาตุอาหารที่สำคัญแก่ต้นหอม อีกทั้งยังช่วยปกคลุมหน้าดิน และเก็บกักความชุ่มชื้นได้เป็นอย่างดี การปลูกโดยการตัดกิ่งหอมที่มีความสมบูรณ์ ปักชำลงในดินโดยตรงก็สามารถทำได้ เพราะหอมเป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ง่าย แค่น้ำที่เพียงพอ และได้รับแสงที่เหมาะสม การขยายพันธุ์หอม สามารถทำได้โดยการเตรียมวัสดุเพาะและเลือกกิ่งหอมที่มีลักษณะตรง สมบูรณ์ปักชำลงในวัสดุเพาะรดน้ำให้ชุ่ม และให้น้ำทุกวัน หลังจากนั้นเมื่อหอมเริ่มมีรากงอกบริเวณข้อเมื่อต้นกล้าอายุ 1 เดือน นำไปปลูกในแปลง การดูแลรักษา ควรมีการให้น้ำอย่างสม่ำเสมอ ให้ปุ๋ยอินทรีย์ กำจัดวัชพืช โดยวิธีการดายหญ้า หอมนิยมนำใบหรือเศษพืชย่อย แผลงศัตรูหอมไม่ค่อยพบ อาจมีเพลี้ยแป้งระบาดช่วงที่มีอากาศแห้ง และพบเพลี้ยอ่อนในช่วงฤดูหนาว ตัดแต่งกิ่ง โดยขลิบปลายยอด การเก็บเกี่ยวผลผลิตหอมสดเมื่ออายุ 6-8 เดือนขึ้นไป เก็บเกี่ยวทุกๆ 2-3 เดือน หรือ 3-4 ครั้งต่อปี ผลตอบแทน ผลผลิตหอมสดอยู่ที่ประมาณ 3,500-4,000 กก.ต่อไร่ ราคาขายอยู่ที่ 15-20 บาท ต่อโลกรัม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

2) การผลิตห่อมเปียก

การผลิตห่อมเปียก คือการนำผลผลิตห่อมสด มาแปรรูปเป็นก้อนห่อมเปียก ใช้ใบห่อมสด 5 กิโลกรัม จะได้เนื้อห่อมเปียกประมาณ 1 กิโลกรัม โดยมีวิธีการและขั้นตอนคือเก็บผลผลิตห่อมสดมาล้างด้วยน้ำสะอาด วางลงในภาชนะ เช่น ถังพลาสติก เติมน้ำสะอาดลงไป จากนั้นนำหินหรือวัสดุที่มีน้ำหนักวางกดทับใบห่อมให้จมน้ำ แช่ใบห่อมทิ้งไว้เป็นเวลา 24-48 ชั่วโมง หลังหมักแยกใบห่อมทิ้งจนเหลือแต่น้ำห่อม ทำการเติมปูนขาว 120 กรัม ลงไป ต่อน้ำห่อม 10 ลิตร ใช้ชะลอมชวก (ตีขึ้น-ลง) จนเกิดฟองสีน้ำเงิน ชวกจนกระทั่งฟองแตกตัวและยุบตัวลงไป ทิ้งไว้ 1 คืนให้ตกตะกอน จากนั้นเทน้ำสีเหลืองที่อยู่ด้านบนเนื้อห่อมทิ้งให้เหลือแต่ตะกอนที่อยู่ก้นหม้อ กรองตะกอนด้วยผ้าฝ้าย จะได้ห่อมเปียกลักษณะเหมือนครีมไม่แห้งและเหลวเกินไป เก็บห่อมเปียกในภาชนะที่มีฝาปิดสนิท เพื่อเป็นวัตถุดิบในการนำไปก่อหม้อย้อมห่อม หรือนำไปใช้ประโยชน์อื่นๆ ต่อไป ราคาขายห่อมเปียกอยู่ที่ประมาณ 250-300 บาทต่อกิโลกรัม

3) การย้อมห่อม

การเตรียมน้ำย้อมเป็นอีกขั้นตอนที่สำคัญและมักเป็นสูตรเฉพาะของผู้ผลิตผ้าหม้อห่อมแต่ละรายซึ่งมักไม่เปิดเผย น้ำย้อมมีส่วนประกอบและสัดส่วนที่แตกต่างกัน แต่จะมีส่วนผสมหลักในการก่อหม้อย้อมห่อม ได้แก่ เนื้อห่อมเปียก น้ำด่างมะขามเปียกและวัสดุอื่น ใช้เวลาก่อหม้อย้อมห้อมนาน 3-7 วัน บางรายใช้เวลา 15 วัน จนถึง 1 เดือน แล้วแต่สูตรในการก่อหม้อย้อมของแต่ละคน การทำให้ผ้าที่ย้อมเป็นสีน้ำเงิน ความเข้มของสีขึ้นอยู่กับจำนวนครั้งที่ย้อมและลักษณะของเนื้อผ้า การย้อมผ้าในลักษณะนี้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนาน และมีคุณค่าควรมีการอนุรักษ์ไว้สำหรับคนรุ่นหลังต่อไป การย้อมผ้าฝ้ายด้วยน้ำย้อมห่อมเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการผลิตผ้าหม้อห่อม โดยเริ่มจากการเตรียมน้ำย้อม การทำความสะอาดผ้าหรือด้ายก่อนการย้อม และการย้อมผ้า ซึ่งการเตรียมน้ำย้อม เป็นขั้นตอนที่สำคัญ และเป็นสูตรเฉพาะของผู้ผลิตแต่ละราย มีส่วนประกอบและสัดส่วนที่แตกต่างกัน

4) การทอผ้าย้อมห่อม

การทอผ้าย้อมห่อม เป็นการถ่ายทอดภูมิปัญญา และเรียนรู้การทอผ้ามาจากบรรพบุรุษ ผู้รู้ และลงมือปฏิบัติ ซึ่งการทอผ้าจะมีอุปกรณ์ คือ กี่ทอผ้า จะมีทั้งกี่กระตุก และกี่มือ ฟืม หรือพื้นหวี มีลักษณะเป็นซี่ๆ ซึ่งความถี่และความกว้างจะแตกต่างกันออกไปตามการใช้งาน โดยฟืมจะมีทั้งแบบที่ใช้ไม้, เหล็ก และสแตนเลสเป็นวัสดุ ส่วนตะกอ หรือ เขาคู บางที่เปลี่ยนจากเชือกไนลอนมาเป็นลวด กระสวยมีหน้าที่ในการพาด้ายที่เรียกว่าเส้นพุ่งให้วิ่งไปมา ตีนฟืม หรือตีนเหยียบ จะมดัดตะกอเวลาเหยียบสลับขึ้นลง ไม้บัง เป็นไม้กระดานที่ใช้สำหรับนั่งทอผ้า ขั้นตอนวิธีการทอผ้า เริ่มจากการก่อด้ายยืน เพื่อเตรียมเส้นยืนในการไว้นา ด้ายยืน ที่ก่อเสร็จแล้วมาจัดเรียงก่อนทำการไว้นา ด้าย การไว้นา ด้าย คือการนำเส้นด้ายทั้งหมดที่เกิดจากจัดเรียงมาร้อยผ่านกับแกนไว้นา จำนวนรอบอยู่ที่การใช้งานของผู้ทอ พอได้จำนวนครบตามต้องการก็นำแกนไว้นาประกอบเข้ากับกี่ จากนั้นจะทำการสับด้าย คือการร้อยเส้นด้ายยืนผ่าน เขาคูหน้า เขาคูหลัง และผ่านฟืม นำมาผูกหรือมัดติดกับแกนไว้นา เมื่อทำทุกขั้นตอนข้างต้นเสร็จ ก็เข้าสู่กระบวนการทอผ้า คือ การเอาเส้นด้ายมากกว่า 2 เส้นขึ้นไปมาขัดสลับกัน จนเกิดเป็นผืนผ้า

2. แหล่งความรู้

1) แหล่งความรู้ด้านการปลูกและผลิตห่อมเปียก สรุปได้ว่า เกษตรกรร้อยละ 40.0 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ อยู่ในระดับมากที่สุด เกษตรกรร้อยละ 60.0 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นการประชุม วารสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ และสื่อออนไลน์ อยู่ในระดับปานกลาง และเกษตรกร ร้อยละ 100.0 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นผู้นำท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

2) แหล่งความรู้ด้านการย้อมและทอผ้าย้อมห้อม สรุปได้ว่า เกษตรกรร้อยละ 37.5 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นผู้รู้ ปราชญ์ในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด และเกษตรกรร้อยละ 100.0 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3) แหล่งความรู้ด้านการแปรรูป และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ห้อมธรรมชาติ สรุปได้ว่า เกษตรกรร้อยละ 33.3 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นสื่อออนไลน์ อยู่ในระดับมากที่สุด เกษตรกรร้อยละ 66.6 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นผู้รู้ ปราชญ์ในชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด เกษตรกรร้อยละ 33.3 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นสื่อวัสดุบันทึก อยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรร้อยละ 49.0 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นการประชุม อยู่ในระดับน้อย และเกษตรกรร้อยละ 83.3 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4) แหล่งความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ห้อมธรรมชาติ สรุปได้ว่า เกษตรกรร้อยละ 60.0 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นเพื่อน อยู่ในระดับมากที่สุด เกษตรกรร้อยละ 80.0 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นการประชุม อยู่ในระดับมากที่สุด เกษตรกรร้อยละ 80.0 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นญาติพี่น้อง และวิทยุกระจายเสียง อยู่ในระดับปานกลาง เกษตรกรร้อยละ 60.0 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นสื่อวัสดุบันทึก อยู่ในระดับน้อย และเกษตรกรร้อยละ 20.0 ได้รับความรู้จากแหล่งความรู้ ที่เป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชุม ฝึกอบรม สัมมนา คู่มือ และหนังสือพิมพ์ อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. ปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการส่งเสริม

1) ปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการส่งเสริมการปลูกและผลิตห้อมเปียก

(1) ปัญหา ข้อเสนอแนะ การปลูกและผลิตห้อมเปียก

- ปัญหาระบบน้ำ ควรเลือกพื้นที่ให้เหมาะสมกับการปลูกห้อมในกรณีที่ไกลจากแหล่งน้ำ และการใช้ระบบการให้น้ำแบบสปริงเกอร์ ปัญหาผลผลิตไม่เพียงพอ ส่งเสริมเกษตรกรเพิ่มพื้นที่ปลูกและสร้างตัวกลางรับซื้อผลผลิตเพื่อสร้างความมั่นใจในการขยายผลผลิต ปัญหาการตลาด ควรมีการสร้างสหกรณ์รับซื้อผลผลิตให้ชัดเจน

(2) ความต้องการ การส่งเสริมการปลูกและผลิตห้อมเปียก

- ด้านการปลูกห้อม ส่งเสริมสนับสนุนผู้ปลูกห้อม ในการรับซื้อผลผลิตในราคาที่สูงขึ้นจากเดิม ด้านการผลิตห้อมเปียก การพัฒนาในเรื่องของการผลิตห้อมเปียกคุณภาพ ด้านอื่นๆ ส่งเสริมการทำห้อมแบบครบวงจร สร้างศูนย์เรียนรู้การผลิตห้อม การพัฒนาให้ห้อม เป็นพืช GI (Geographical Indications) ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

2) ปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการส่งเสริมการย้อมและทอผ้าย้อมห้อม

(1) ปัญหา ข้อเสนอแนะ การย้อมและทอผ้าย้อมห้อม

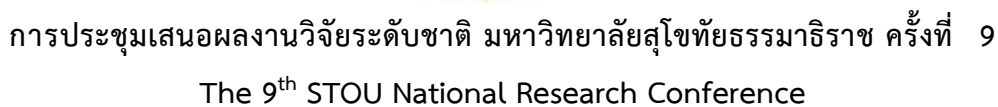
- ปัญหาห้อมเปียกไม่เพียงพอต่อการใช้ หาแหล่งซื้อหรือแบ่งจากผู้ที่ใช้ห้อมเปียกที่สต็อกไว้ หรือใช้ห้อมจากประเทศลาว ปัญหาการตลาด สร้างสหกรณ์ในการรับซื้อผลผลิตห้อม

(2) ความต้องการส่งเสริมในการย้อมและทอผ้าย้อมห้อม

- ด้านการย้อมห้อม การทำห้อมผง การวิจัยเรื่องการช่วยให้สีติดทนนานในการย้อม ด้านการทอผ้าย้อมห้อม การทำเครื่องกรอด้วยใช้มอเตอร์มาช่วยทุ่นแรง พัฒนาเรื่องเทคนิคการทอ การขึ้นแบบลวดลายใหม่ๆ

3) ปัญหา ข้อเสนอแนะ และความต้องการส่งเสริมในการแปรรูป และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ห้อมธรรมชาติ

(1) ปัญหาและข้อเสนอแนะ เกี่ยวกับการแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ห้อมธรรมชาติ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9
The 9th STOU National Research Conference

TOWS Matrix

ภายใน ภายนอก	จุดแข็ง S 1. ห้อมเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 2. เป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้คนในชุมชน ช่วยสร้างคุณค่าให้แก่คนในชุมชน 3. ช่วยอนุรักษ์หัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น การทอผ้าห้อมห้อม 4. ห้อมมีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว 5. ห้อมมีสารสำคัญ ที่มีคุณสมบัติพิเศษหลายอย่าง เช่น สรรพคุณทางยา ทางอาหาร 6. การใช้ห้อมเป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ 7. การปลูกห้อม ปลูกง่ายและไม่แมลงศัตรูและโรคพืชรบกวน 8. สามารถส่งเสริมให้เป็นพืชเศรษฐกิจในอนาคตได้ 9. การมีสูตรทำห้อมเปียกที่ไม่เหมือนกันเป็นการสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัว สามารถสร้างเรื่องราวได้ 10. ห้อมมีเรื่องราว สามารถเพิ่มมูลค่า ชูเป็นจุดขาย 11. ห้อมเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ได้	จุดอ่อน W 1. มีข้อจำกัดทางด้านภูมิศาสตร์ ในด้านพื้นที่ปลูก 2. ต้นห้อมมีความคงทนต่อสภาพอากาศร้อนได้น้อย 3. ใช้แรงงานในการทอ ทำให้ได้ปริมาณน้อย 4. คุณภาพงานไม่คงที่ 5. ควบคุมคุณภาพยาก
โอกาส O 1. สามารถต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลากหลาย เช่นการใช้สีในเรื่องอุตสาหกรรมอื่น ๆ 2. มีบริบทในเรื่องของการอนุรักษ์ป่าไม้ 3. สามารถเป็นตัวเพิ่มมูลค่าสินค้าอื่นได้ 4. เป็นรายได้เสริมของเกษตรกรผู้ปลูกห้อม 5. คนในชุมชนมีงานมีรายได้ 6. มีคุณค่า สืบสาน อนุรักษ์หัตถกรรมพื้นบ้าน 7. ตลาดซื้อขายกว้าง	SO 1. ส่งเสริมการผลิต ผลิตภัณฑ์จากห้อมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 2. ส่งเสริมอาชีพการย้อม และทอผ้าห้อมห้อมธรรมชาติ 3. การผลิตห้อมเปียกเป็นห้อมผง ให้มีสูตรที่เหมาะสม มีคุณภาพ เพื่อการเพิ่มมูลค่าสินค้าอื่นได้ 4. สร้างเรื่องราวของห้อมที่น่าสนใจ 5. สนับสนุนการทำวิจัย เกี่ยวกับห้อมและผลิตภัณฑ์	WO 1. ส่งเสริมการปลูกห้อมโดยการบูรณาการการทำงานร่วมกับอุทยาน หรือกรมป่าไม้หาพื้นที่เหมาะสมในการปลูกห้อมเพื่ออนุรักษ์ป่า โดยการบริหารจัดการในรูปแบบป่าชุมชน 2. ส่งเสริมสนับสนุนให้ห้อมเป็นพืช GI (Geographical Indications) ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง เพื่อเป็นการสร้างคุณค่าของห้อมในการนำไปใช้ประโยชน์ เช่นการสร้างอัตลักษณ์บนผืนผ้า โดยการใช้ห้อม GI 3. พัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือในการทอผ้าให้เหมาะสม และสะดวกต่อการใช้งาน เพื่อสามารถทอได้ในปริมาณที่เยอะขึ้น
อุปสรรค T 1. มีพืชอื่นที่สามารถใช้ทดแทนห้อมได้ เช่นคราม ซึ่งปลูกได้ง่าย และราคาถูกกว่า 2. เทคโนโลยีในการพัฒนาบางจุด ต้นทุนยังสูงอยู่ 3. บางขั้นตอนมีต้นทุนสูง 4. ผลผลิตห้อมสดมีน้อย ไม่เพียงพอต่อการจำหน่าย 5. ขาดแรงงานฝีมือในการทอ	ST 1. สร้างความโดดเด่น และเอกลักษณ์เฉพาะตัวของห้อมที่ชัดเจน และสรรพคุณต่างๆที่มากกว่าพืชอื่นที่สามารถใช้สืบทอดแทนห้อมได้ 2. ส่งเสริมชาวบ้านและเกษตรกร ในการปลูกห้อมม้ชเป็นอาชีพเสริม 3. การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากห้อม ที่หลากหลายให้ทันสมัย และแฟชั่นที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา	WT 1. ขยายพื้นที่ปลูกห้อม โดยการปลูกในสภาพโรงเรือนพรางแสง เพื่อเพิ่มผลผลิตห้อมสดให้เพียงพอต่อการใช้ 2. ส่งเสริม ฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานในชุมชนในการทอผ้าห้อมห้อมธรรมชาติ 3. พัฒนาออกแบบลวดลายการทอใหม่ๆ ให้ทันต่อยุคสมัยในปัจจุบันให้มีอัตลักษณ์ เพื่อเป็นการสร้าง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

6. ขาดการสืบทอดภูมิปัญญา หัตถกรรมการทำพื้นบ้าน	4.อนุรักษ์หัตถกรรมการทำย้อมหม้อมธรรมชาติ เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญา	คุณค่า และความสวยงามของชิ้นงาน ที่มาจากการทอโดยช่างฝีมือแรงงาน
7. ไม่มีหน่วยงานช่วยเหลือ สนับสนุนผู้ประกอบการ		
8. แพ้ชั้นมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา		
9. อุณหภูมิและอากาศ มีผลต่อหม้อมย้อมหม้อม ถ้าอุณหภูมิร้อนเกินไป จะทำให้ไม่ทำปฏิกิริยาการติดสี ก่อหม้อมย้อมไม่ติด หรือหม้อมตาย		

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาภูมิปัญญา การผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์หม้อมธรรมชาติอย่างยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดแพร่ มีสิ่งที่น่าสนใจอภิปรายดังนี้

1. ภูมิปัญญาการผลิตหม้อม

1) การปลูกหม้อม สามารถปลูกในสภาพป่าธรรมชาติ ที่มีความเหมาะสม ได้แก่ พื้นที่ที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำมีความชุ่มชื้น ไร่ร้างไม้ที่มีแรงรำไร (ประนอม ใจอ้าย, 2561) และสามารถปลูกหม้อมในสภาพพื้นที่ราบในโรงเรือนพลาสติกได้ตลอดทั้งปี ปัจจุบันหม้อม ยังไม่มีการส่งเสริมปลูกในเชิงอุตสาหกรรม เป็นสาเหตุหลักของการขาดแคลนวัตถุดิบ จนทำให้อุตสาหกรรมการย้อมสีผ้าด้วยหม้อมได้มีการนำสีเคมี สังเคราะห์ เช่น ครามเกร็ด หรือสีสังเคราะห์อื่น มาใช้ทดแทนในอุตสาหกรรมผ้าหม้อมหม้อม ทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการใช้สีย้อมจากต้นหม้อมได้สูญหายไปด้วยเพื่อเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรพิจารณาส่งเสริมให้มีการปลูกหม้อมให้มากยิ่งขึ้น เพื่อรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของการใช้ต้นหม้อมต่อไป โดยควรทำการการส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาพื้นที่จังหวัดแพร่ ให้หม้อมเป็นพืช GI (Geographical Indications) ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง เพื่อสร้างคุณค่า ในการนำไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะการสร้างอัตลักษณ์บนผืนผ้า โดยการใช้หม้อม GI (Geographical Indications)

2) การผลิตหม้อมเปียก มีขั้นตอนที่ต้องทำตั้งแต่การหมัก แยกกากทิ้ง และเติมปูนขาวลงไป เพื่อทำการ ชวก (ตีขึ้น-ลง) จนเกิดฟองสีน้ำเงิน ทิ้งไว้ 1 คืนให้ตกตะกอน และกรองตะกอนด้วยผ้าฝ้าย จะได้หม้อมเปียก จากนั้นเก็บหม้อมเปียกในภาชนะที่มีฝาปิดสนิทเพื่อนำไปใช้ก่อหม้อมย้อมผ้าต่อไป กระบวนการแบบดั้งเดิม ยังใช้แรงงานคนในการ ชวกหม้อม ถ้าเป็นการทำในเชิงอุตสาหกรรม ในปริมาณเยอะจะทำให้เสียเวลา และได้ปริมาณงานน้อย ควรมีการสร้างเครื่องจักรหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการทดแทนแรงงานคน หรือสร้างเครื่องผลิตหม้อมเปียกแบบครบวงจรในเชิงอุตสาหกรรม

3) การย้อมหม้อม การเตรียมน้ำย้อมมักเป็นสูตรเฉพาะของผู้ผลิตผ้าหม้อมหม้อมแต่ละรายซึ่งมักไม่เปิดเผย น้ำย้อมมีส่วนประกอบและสัดส่วนที่แตกต่างกัน (ประนอม ใจอ้าย, 2561) การย้อมหม้อมธรรมชาติในแต่ละครั้งจะให้เฉดสีที่ออกมาในแต่ละชิ้นงานไม่เหมือนกัน ทำให้ชิ้นงานและความงดงามบนผืนผ้ามีอัตลักษณ์ การย้อมผ้าในลักษณะนี้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมายาวนาน และมีคุณค่าควรมีการอนุรักษ์ไว้สำหรับคนรุ่นหลัง แต่ถ้าเป็นการขยายการผลิตในเชิงอุตสาหกรรม การจะทำให้ชิ้นงานมีความเหมือนหรือใกล้เคียงกันและทำได้ในปริมาณมากอาจเป็นไปได้ยาก ควรมีการทดลองวิจัยในเรื่องของส่วนผสม ในหม้อมย้อมให้คงที่ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการย้อมในเชิงอุตสาหกรรมได้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

4) การทอดผ้าย้อมหอม ที่มาของเส้นด้ายที่นำมาย้อมและทอส่วนใหญ่ซื้อจากร้านค้า ราคาเส้นด้ายจะอยู่ที่ประมาณ 300-350 ต่อ 1 กิโลกรัม เพราะเส้นด้ายจากธรรมชาติหาซื้อได้ยาก และมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อความต้องการ การเลือกซื้อเส้นด้ายจากร้านค้าจึงเป็นทางเลือกที่ง่ายและสะดวกต่อผู้ผลิต เพื่อเป็นการรักษาสิทธิของภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นการผลิตแบบธรรมชาติอย่างครบวงจร ตั้งแต่ต้นน้ำยันปลายน้ำ ควรมีการส่งเสริมการปลูกฝ้ายพื้นเมืองในพื้นที่เพื่อนำมาใช้ในการผลิต และเป็นการสนับสนุนให้เกิดการสร้างอาชีพในภาคการเกษตร

2. แหล่งความรู้

1) การปลูกและผลิตหอมเปือก การรับรู้ระดับมากที่สุดมีแหล่งความรู้มาจาก เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ของรัฐ และศึกษาดูงาน ถึงแม้ภูมิปัญญาการปลูกและผลิตหอมเปือกยังไม่ค่อยมีคนทำและสืบทอดภูมิปัญญามากนัก แต่ในช่วงปี พ.ศ.2560 ที่ผ่านมา มีโครงการ 9101 ของกรมส่งเสริมการเกษตร ได้เข้ามาส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ปลูกหอมขึ้น จึงทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเข้ามามีบทบาทในการการส่งเสริมและเป็นแหล่งความรู้เรื่องหอม อีกทั้งศูนย์วิจัยการเกษตรแพร่ กรมวิชาการเกษตรก็เป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ ในการเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับหอม ทั้งมีการฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรและพาไปศึกษาดูงาน ควรมีการสร้างบทบาทที่ชัดเจนให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ในการเป็นคนขับเคลื่อน ถ่ายทอดความรู้เรื่องการปลูกและผลิตหอมเปือก ไปสู่เกษตรกรและผู้ที่สนใจ และมีการพาไปศึกษาดูงาน ฝึกปฏิบัติในสถานที่จริง โดยทำการส่งเสริม และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

2) แหล่งความรู้การย้อมและทอผ้าย้อมหอม การรับรู้ระดับมากที่สุดมีแหล่งความรู้จากผู้รู้ ปราชญ์ ในชุมชน บรรพบุรุษ และสื่อออนไลน์ เป็นเพราะกระบวนการย้อมและทอผ้าย้อมหอม มีขั้นตอนที่ละเอียดหลายขั้นตอน ในการศึกษาข้อมูลเรื่องการย้อมและการทอ จึงต้องเข้าไปศึกษากับตัวบุคคลโดยตรง ที่เป็นคนถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งจะทำให้เข้าใจขั้นตอนการปฏิบัติอย่างละเอียด และสื่อออนไลน์ก็เป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง ซึ่งได้จากการถอดองค์ความรู้รวบรวมข้อมูลที่ได้ จัดทำสื่อในการถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านี้ ให้เผยแพร่ไปในวงกว้าง และง่ายต่อการเข้าถึงของผู้ที่สนใจ ฉะนั้นควรมีการถอดองค์ความรู้เรื่องการย้อม และการทอผ้าย้อมหอมอย่างละเอียดจากผู้รู้ ปราชญ์ในชุมชน และมีการจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ และนำองค์ความรู้ที่ได้มาจัดทำสื่อในการเผยแพร่ความรู้เข้าไปในระบบสื่อออนไลน์

3) แหล่งความรู้การแปรรูป และจำหน่ายผลิตภัณฑ์หอมธรรมชาติ การรับรู้ระดับมากที่สุดมีแหล่งความรู้จากสื่อออนไลน์ และเกษตรกรผู้นำ เนื่องจากในปัจจุบันผู้บริโภคต้องการการเข้าถึงสินค้าที่ง่าย สะดวก และรวดเร็ว การขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์จึงเป็นช่องทางที่สำคัญ ที่ผู้ผลิตจะนำเสนอสินค้าให้กับผู้ซื้อได้ในวงกว้าง และผลิตภัณฑ์หอมธรรมชาติส่วนใหญ่เป็นการผลิตชิ้นงานที่ละเอียดในทุกขั้นตอนการผลิต เพื่อให้ได้ชิ้นงานที่มีคุณภาพและสวยงาม เหมาะสมกับราคาที่ค่อนข้างสูง ผู้ซื้อหลายๆท่านจึงให้ความสนใจในขั้นตอนการผลิต และเข้าไปดูขั้นตอนเองถึงแหล่งผลิต ตั้งแต่ผู้ปลูกหอม ทำหอมเปือก กระบวนการย้อมและการทอผ้า ไปจนถึงการแปรรูปตัดเย็บ ซึ่งการเข้าไปดูถึงขั้นตอนกระบวนการนี้ก็จะได้เห็นและได้รับข้อมูลจากเกษตรกรผู้นำ และผู้รู้ได้อย่างแท้จริง ฉะนั้นควรมีการสร้างการรับรู้เรื่องหอมธรรมชาติ โดยการทำสื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อการรับรู้และเข้าถึงที่ง่าย และขยายเป็นวงกว้างได้อย่างรวดเร็ว และในส่วนองเกษตรกรผู้นำ ควรมีการสร้างเรื่องราวที่น่าสนใจเกี่ยวกับหอม และพัฒนาเกษตรกรผู้นำให้เป็นนักเล่าเรื่องราวที่น่าสนใจ เพื่อให้ผ้าหอมเป็นสินค้าอัตลักษณ์ของจังหวัดแพร่ เป็นที่รู้จักของคนไทยว่าเป็นของดีเมืองแพร่ ผู้ผลิตหอมหอมจึงต้องพัฒนาปรับปรุงคุณภาพสินค้า รูปแบบ และการผลิตเพื่อให้ทันกับความต้องการของตลาดที่ขยายใหญ่ (นุชนาฏ ชาวปลายนา และจอมขวัญ เวียงเงิน, 2560)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

4) แหล่งความรู้การซื้อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ การรับรู้ระดับมากที่สุดมีแหล่งความรู้มาจาก เพื่อน สื่อออนไลน์ และวารสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ควรมีการสร้างแหล่งความรู้ในการซื้อผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติที่น่าสนใจ โดยบอกเล่าแบบปากต่อปากโดยผ่านทางเพื่อนเป็นสื่อกลาง และทำสื่อการขายสินค้ารูปแบบใหม่ที่น่าสนใจ โดยใช้ช่องทางสื่อออนไลน์ และทำลงในวารสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ

3. ปัญหาแนวทางแก้ไข และความต้องการส่งเสริม

1) การปลูกและผลิตหอยเปี้ยว ปัญหาที่พบคือ ระบบน้ำ และผลผลิตไม่เพียงพอ ควรมีการสร้างระบบน้ำที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ อาจทำเป็นระบบน้ำหยด การให้น้ำแบบสปริงเกอร์ หรือการสร้างระบบการให้น้ำแบบสมาร์ตฟาร์ม หรืออาจมีเครื่องมือในการวัดความชื้นเพื่อการให้น้ำต้นหอยได้อย่างเหมาะสม

2) การย้อมและทอผ้าย้อมหัตถกรรมชาติ ปัญหาที่พบคือ ขาดคนสืบทอดภูมิปัญญา เพราะการย้อมและการทอผ้า ย้อมห้อม มีขั้นตอนการทำงานหลายขั้นตอน โดยเฉพาะงานทอ เป็นงานที่ละเอียดประณีต ต้องใช้ความอดทนในการทำงาน อีกทั้งการถ่ายทอดองค์ความรู้ก็เป็นแบบรุ่นสู่รุ่น จากบรรพบุรุษ แม่หรือยาย ที่สืบทอดต่อกันมา ทางหน่วยที่เกี่ยวข้อง ควรมีการรณรงค์ ส่งเสริมกิจกรรมอนุรักษ์และปลูกฝังจิตสำนึก ให้เยาวชน และคนในจังหวัดแพร่ ตระหนักถึงความสำคัญ ในการสืบสานสืบทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับหัตถกรรมชาติ และควรสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องหัตถกรรมชาติ บรรจุลงไปในระบบ การศึกษาของเด็กในจังหวัดแพร่ด้วย

3) การแปรรูปและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ปัญหาที่พบคือ ระยะเวลาในการผลิต และขาดแคลนช่างฝีมือ เนื่องจาก งานแปรรูปผลิตภัณฑ์เป็นงานที่มีความยากและใช้ความประณีต ซึ่งสอดคล้องกับ (นฤตล จิตสกุล, น.167) ในการออกแบบ ลวดลายบนผ้าห้อมเพื่อให้เกิดความร่วมสมัยในยุคปัจจุบัน และเป็นที่น่าสนใจของคนรุ่นใหม่ที่เป็นวัยรุ่น ตามรูปแบบของ กรรมวิธีการทอนั้นอาจจะทำได้ยาก จึงทำให้การผลิตแต่ละชิ้นงานมีความล่าช้า ไม่ตรงตามเวลาที่กำหนด อีกทั้งยังขาดแคลน ช่างฝีมือ เพราะเป็นงานที่มีความเฉพาะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการส่งเสริมสนับสนุน ให้มีการฝึกอบรม เพื่อพัฒนา ช่างฝีมือ

4. จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และแนวทางพัฒนาการผลิต และพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ อย่างยั่งยืน

จากผลการศึกษาวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ทำให้ได้ข้อมูลในมิติต่างๆ ข้อมูลที่ได้สามารถนำไป พัฒนาในด้านต่างๆ เช่น 1) จุดแข็ง ห้อมเป็นพืชที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพราะตั้งแต่กระบวนการปลูกห้อม ห้อมปลูกง่าย ไม่ค่อยมีโรคแมลงรบกวน เจริญเติบโตง่าย จนถึงกระบวนการทำห้อมเปียก ส่วนผสมก็ยังไม่มีความปลอดภัย 2) จุดอ่อนในด้านพื้นที่ ปลูก ห้อมสามารถเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ที่มีความชื้นเหมาะสม ใกล้แหล่งน้ำ ซึ่งพื้นที่ปลูกที่เหมาะสมมีอยู่น้อย ไม่เพียงพอต่อ การผลิต แต่ห้อมก็ยังสามารถปลูกในสภาพโรงเรือนได้ 3) โอกาส ห้อมสามารถต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลากหลาย เพราะ ห้อมเป็นพืชสมุนไพร มีคุณสมบัติและมีสารสำคัญหลายชนิด ที่มีสรรพคุณทางยา จึงสามารถนำไปต่อยอดได้อีกมาก 4) อุปสรรค ห้อมเป็นพืชที่ให้สีอินดิโก ซึ่งมีพืชอื่นที่ให้สีอินดิโกได้เช่นกัน เช่น คราม และเบ็ก ควรมีการสร้างเสริมพัฒนาการผลิต ห้อมเชิงนโยบาย ดังนี้ ภาครัฐ สร้างจิตสำนึก ในการสืบสานภูมิปัญญาของห้อม สนับสนุนงบประมาณ ส่งเสริมการปลูกห้อม เพื่ออนุรักษ์ป่า เผยแพร่ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้เรื่องห้อม การสร้างสื่อประชาสัมพันธ์เรื่องราวของห้อมที่น่าสนใจ การ สนับสนุนงบประมาณ ในการทำวิจัยเรื่องห้อม การสร้างศูนย์การเรียนรู้ การผลิตห้อมแบบครบวงจร การสนับสนุนปัจจัยการ ผลิตและการตลาด เพิ่มช่องทางทางการค้าและการส่งออกผลิตภัณฑ์หัตถกรรมชาติ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

แนวทางการพัฒนาการผลิตห้อมอย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้มีการปลูกห้อมในหลายพื้นที่ เพิ่มจำนวนเกษตรกร เพื่อเพิ่มพื้นที่ปลูก ห้อมมีความต้องการใช้ในปริมาณที่มากขึ้น ควรมีการขยายฟาร์มปลูก มีการลงทุนเรื่องระบบแนวอุตสาหกรรม การบูรณาการทำงาน ร่วมกับอุทยาน หรือกรมป่าไม้ หาพื้นที่เหมาะสมในการปลูกห้อม เพื่อการอนุรักษ์ป่าควรมีหน่วยงานที่สนับสนุนในเรื่องการปลูก ห้อม โดยการบริหารจัดการในรูปแบบป่าชุมชน มีการรวมกลุ่ม ร่วมกัน บริหารกลุ่ม การสร้างต้นแบบของการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง เริ่มต้นจากการส่งเสริมปลูก เพื่อเป็นรายได้เสริมก่อน ให้มีการกระจายรายได้ และมีการรวมกลุ่มเพื่อประกอบการ การสร้างแนวคิด สำนึกรักบ้านเกิด การพัฒนาห้อมให้เป็นพืช GI (Geographical Indications) พัฒนาวิจัยปรับปรุงสายพันธุ์ห้อม ซึ่งสอดคล้องกับ เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2560, น.6-24) กล่าวว่า เกษตรกรมีการนำภูมิปัญญามาใช้ในการจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิตทาง การเกษตร เพื่อการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ให้สามารถใช้ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งมีการนำมาใช้ 4 ลักษณะ ด้วยกัน คือ การอนุรักษ์ การฟื้นฟู การประยุกต์ และการสร้างใหม่ ทั้งนี้อาจมีการใช้ในลักษณะผสมผสานกันได้ เช่น การทำเกษตรที่ยั่งยืน เป็นการจัดการทรัพยากรเพื่อการผลิตทางการเกษตร เพื่อการอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ให้สามารถใช้ได้อย่าง ยั่งยืน ในเวลาเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา ภูมิปัญญา การผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ห้อมธรรมชาติอย่างยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดแพร่ เพื่อนำ ข้อมูลมาใช้ให้เป็นประโยชน์ ผู้วิจัยขอเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรกร และผู้ผลิตห้อม

1) การทอผ้าห้อมในปัจจุบันยังไม่ค่อยมีคนทำมากนัก และยังเป็นการทำแบบง่าย ๆ สีสัน การพัฒนา ออกแบบลวดลายผ้าทอห้อมให้มีลวดลายใหม่ๆ ทันต่อยุคสมัยในปัจจุบัน และการสร้างลวดลายที่เป็นอัตลักษณ์ของตัวเอง จะ เป็นการสร้างคุณค่าและความสวยงามของชิ้นงาน

2) ห้อมเปียกไม่เพียงพอต่อการใช้ เกษตรกรควรเพิ่มพื้นที่ปลูกห้อมจากพื้นที่ปลูกแบบธรรมชาติ เป็นปลูก แบบโรงเรือนพรางแสง

3) ปัญหาในการขาดแคลนช่างฝีมือ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุน อบรมพัฒนาช่างฝีมือในการตัดเย็บและทอ ผ้าห้อมห้อม

1.2 ข้อเสนอแนะต่อเจ้าหน้าที่

1) จากผลการศึกษา แหล่งความรู้ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีบทบาทในการส่งเสริมอย่างมาก จึงควร ให้ทางหน่วยงานสำนักงานเกษตรอำเภอ และจังหวัด ให้ความสนใจและส่งเสริมผลักดันเรื่องห้อม เพื่อให้ห้อมเป็นพืชเศรษฐกิจ ของจังหวัด

2) เส้นด้ายที่นำมาทอผ้า ส่วนใหญ่ซื้อจากร้านค้า เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นการ ผลิตแบบธรรมชาติ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรมีการส่งเสริมการปลูกฝ้ายพื้นเมือง เพื่อนำมาใช้ในการผลิต และเป็นการ เชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตแบบครบวงจร และสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

1.3 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- 1) การส่งเสริมและพัฒนาพื้นที่ให้ห้อมเป็นพืช GI (Geographical Indications) เพื่อสร้างคุณค่า ในการนำไปใช้ประโยชน์ โดยเฉพาะการสร้างอัตลักษณ์บนผืนผ้า โดยการใช้ห้อม GI (Geographical Indications)
- 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรให้การสนับสนุนองค์ความรู้เรื่องห้อม ตั้งแต่ระบบการผลิตต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ สนับสนุนปัจจัยการผลิต และการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับห้อมแก่ผู้สนใจ
- 3) ในปัจจุบันนอกจากห้อมยังมีพืชอื่นเช่นคราม ที่ให้สีอินดิโกในการย้อมเหมือนห้อม แต่คุณสมบัติพิเศษไม่เหมือนกัน ห้อมมีสารสำคัญที่มีประโยชน์และมีสรรพคุณทางยา หน่วยงานควรมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้เรื่อง ห้อมนอกเหนือจากการนำมาย้อมผ้า เพื่อสร้างความแตกต่าง และสร้างอัตลักษณ์ ให้แก่ห้อม

1.4 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกและผลิตห้อมเปียก ค้นพบว่าเกษตรกร และผู้สืบทอดภูมิปัญญาส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป และมีระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อเป็นการสืบสานต่อยอดภูมิปัญญาไม่ให้สูญหายไป ควรกำหนดนโยบายให้มีการส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนคนรุ่นใหม่หันมาสนใจเรื่องห้อมธรรมชาติมากขึ้น โดยหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุน สืบสานภูมิปัญญานี้ เพราะห้อมถือเป็นอัตลักษณ์ของชาวจังหวัดแพร่
- 2) กำหนดนโยบาย สร้างแผนการทำงาน สนับสนุนงบประมาณ ในการส่งเสริมส่งเสริมการปลูกป่า ด้วยการปลูกห้อม โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า เพื่อสร้างให้เป็นรายได้เสริมของครอบครัว โดยให้หน่วยงานเช่นกรมอุทยาน หรือกรมป่าไม้ เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาตรงจุดนี้
- 3) แนวทางการส่งเสริมเผยแพร่เรื่องห้อม ควรมีการสนับสนุนงบประมาณ ในการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์เรื่องราวที่น่าสนใจของห้อมธรรมชาติ เพื่อสร้างการรับรู้และบอกต่อเรื่องราวของห้อม อาจมีการทำสื่อเป็นภาษาอังกฤษ และภาษาต่างประเทศอื่นๆ เพื่อประชาสัมพันธ์เรื่องไปทั่วโลก
- 4) การสนับสนุนงบประมาณ ในการทำวิจัยเรื่องห้อม ในทุกขั้นตอนการผลิต เพื่อส่งเสริมพัฒนาการผลิตห้อมอย่างยั่งยืน
- 5) การสนับสนุนส่งเสริมด้านปัจจัยการผลิตและการตลาด การเพิ่มช่องทางทางการค้าและการส่งออกผลิตภัณฑ์ห้อมธรรมชาติ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ภูมิปัญญาการผลิตห้อมเปียก ในปัจจุบันสูตรในการทำของแต่ละบุคคลจะไม่เหมือนกันทั้งนี้ จะมีทั้งข้อดีและข้อเสียคือ การที่สูตรห้อมเปียกไม่เหมือนกันเมื่อนำมาทอหม้อย้อม จะให้สีที่มีความแตกต่างกันซึ่งจะทำให้เป็นการสร้างคุณค่าและเอกลักษณ์ให้ชิ้นงานมีความแตกต่างและมีขึ้นเดียวในโลก ส่วนข้อเสียของห้อมเปียกที่มีสูตรที่ต่างกันถ้านำไปเป็นส่วนผสมในการทำเวชสำอางต่าง ๆ อาจจะทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้ไม่มีความคงที่ ทั้งคุณภาพและมาตรฐาน จึงควรมีการพัฒนาวิจัยเครื่องจักรในระบบการทำห้อมเปียก และส่วนผสมของห้อมเปียก เพื่อผลิตห้อมเปียกที่ได้คุณภาพมาตรฐาน

2.2 ห้อมเป็นพืชสมุนไพรที่มีสารสำคัญหลายชนิด ควรมีการต่อยอดทำวิจัยเรื่องนวัตกรรมใหม่ของห้อม เช่น เวชสำอาง สีสันอาหาร การทำห้อมผง การย้อมไม้เพื่อทำเฟอร์นิเจอร์ หรือสรรพคุณทางยาอื่น ๆ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

2.3 ทำการวิจัย เกี่ยวกับลวดลายบนผืนผ้าทอ ที่มาจากผ้าย้อมหอมธรรมชาติ อาจมีการผสมผสานระหว่างลวดลายสมัยใหม่กับลวดลายดั้งเดิม เพื่อสร้างอัตลักษณ์บนผืนผ้า

2.4 ควรมีการศึกษาวิจัย การนำองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตห้อมด้านต่างๆ เพื่อนำไปปรับใช้ในชุมชนอื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

นฤตล จิตสกุล.(ม.ป.ป). *แนวทางการพัฒนาลวดลายกราฟิกผ้าหม้อห้อมร่วมสมัย*. เวทีวิจัย มนุษยศาสตร์ ครั้งที่ 70. นุชนาฏ ขาวปลายนา และจอมขวัญ เวียงเงิน. (2560). วิถี+ วิถีหม้อห้อมเมืองแพร่. (พิมพ์ครั้งที่ 2). โรงพิมพ์เมืองแพร่ การพิมพ์. เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2560). ภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรของเกษตรกร. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการจัดการทรัพยากรเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร*. (หน่วยที่ 6 น.6-24). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. ประนอม ใจอ้าย. (2561). โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตการตลาดสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานปลอดภัย. เอกสารการฝึกอบรม หลักสูตรการผลิตห้อมเชิงพาณิชย์. ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรแพร่ กรมวิชาการเกษตร. สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1. (2559).โครงการเทคโนโลยีการผลิตห้อมในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนโดยมีส่วนร่วมของเกษตรกร พื้นที่จังหวัดแพร่ ปี 2559.